

УДК 338:330.3
Чип Олександр

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ
ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В БІЗНЕСІ**

Chyp Alexander

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**PROBLEMS OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEM DEVELOPMENT IN UKRAINE
AND THE ROLE OF THE STATE IN BUSINESS**

Усунення руйнівних наслідків, спричинених російською військовою агресією, є вельми актуальним питанням сьогодення, що, передусім, потребує визначення ролі держави щодо виходу українського суспільства та економіки з кризового стану у повоєнний період. Як свідчать оцінки експертів, зниження ВВП України в 2022 році складатиме 35-50%, майже половина підприємств не матиме можливості відновити свою роботу. За таких умов значно підвищується визначення заходів антикризової державної політики, які мають здійснюватися за такими основними напрямками:

–забезпечення достатніх обсягів державного замовлення у стратегічних галузях промисловості, зокрема зростання прямих державних інвестицій в оборонно-промисловий комплекс та постійне збільшення витрат держави на його розвиток;

–захист вітчизняних товаровиробників та обмеження імпорту;

–відновлення обсягів експорту залізничним транспортом (в умовах блокади українських морських портів) низки важливих товарів, зокрема пшениці та кукурудзи, запаси яких наразі значно перевищують потребу в них у середині країни;

–підтримка виробників харчових продуктів за рахунок придбання продуктових наборів за державні кошти та підвищення попиту населення на основі здійснення грошової допомоги для громадян, що втратили робочі місця;

–подолання безробіття шляхом розробки та застосування програм працевлаштування з метою запобігання зростанню злочинності, міграції та депопуляції;

–відновлення та розбудова об'єктів критичної інфраструктури у звільнених регіонах;

–забезпечення житлом населення, що втратило його внаслідок бойових дій, та внутрішньо переміщених осіб, що не мають змоги повернутися у місця звичного проживання. Цей напрям полягає, перед усім, у реалізації програми придбання у забудовників квартир для внутрішньо переміщених осіб у безпечних регіонах Центральної і Західної України та забезпечення об'єктами соціальної інфраструктури. Слід зазначити, що за результатами опитування Міжнародної організації з міграції станом на 23.05.2022 чисельність внутрішньо переміщених осіб в Україні складала 7,134 млн. (16,2% загального населення). Цей показник постійно збільшувався з 16.03.2022 по 03.05.2022 (з 6,5 млн. осіб до 8 млн. осіб). Також у 2 рази зросла чисельність осіб, що повернулися у місце звичного проживання. Проте, згідно з опитуванням питома вага внутрішньо переміщених осіб, які розглядають можливість подальшого переміщення, збільшилася з 18% до 45% ;

–підтримка сільськогосподарських товаровиробників на основі стимулювання технічної модернізації виробництва та активізації експорту продукції з високою доданою вартістю;

–модернізація систем теплозабезпечення територій, що мають відбудовуватися, заміна зруйнованих теплових електростанцій на сучасні з системами очищення викидів;

–зростання обсягу державних інвестиції в ІТ-освіту, забезпечення зручного податкового законодавства, підтримка стартапів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Для будь-якої держави наявність ефективної фінансової системи є важливою умовою функціонування її економіки. Фінансова система є достатньо складною за своєю будовою. За допомогою фінансової системи держава накопичує та використовує ресурси для утримання свого апарату, а також направляє їх на виконання своїх функцій й під час війни. Пошук найбільш дієвих підходів до формування ефективної фінансової системи на основі аналізу особливостей функціонування фінансової системи в країні під час воєнного стану є важливим завданням в умовах постійної мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища, які нині відбуваються у економіці .

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану уряд з центральними органами виконавчої влади прийняли низку швидких, ефективних, оперативних рішень. В бюджетне законодавство внесено низку змін, які були прийняті у період дії воєнного стану. Серед таких змін є:

–зміни до місцевих бюджетів; перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами;

–встановлена пріоритетність здійснення видатків Казначейством та органами Казначейства (постанова КМУ від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»);

–скасування обмежень щодо максимального розміру резервного фонду;

–не застосовується дотримання термінів подання звітності про виконання місцевих бюджетів та річного звіту;

–скасована норма щодо складання Бюджетної декларації та прогнозів;

–кошти державного дорожнього фонду спрямовуються на розвиток та утримання автомобільних доріг;

–випуск облігацій внутрішньої державної позики;

–передачу коштів між бюджетами здійснюється без укладення договорів;

–перерахування коштів з місцевого бюджету до державного бюджету для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації.

Усі тимчасові зміни в бюджетному законодавстві спрямовані на оперативне фінансування територіальної оборони, ЗСУ, захисту населення, підтримки бюджетної сфери та функціонування економіки країни.

При цьому слід пам'ятати, що зміна економічної системи не відбувається автоматично, для її здійснення потрібна чітко виражена політична воля.

Злам планової системи і створення ринкових структур економіки відбуваються одночасно і можуть мати болючі наслідки для значної частини населення. Криза, обумовлена процесами адаптації, означає безробіття, невпевненість у завтрашньому дні.

Слід зазначити, що прагнення розмити реформи (наприклад, за допомогою популістських рішень) або зовсім їх загальмувати, зберігаючи старе, виникають не тільки на початковій фазі процесу перетворень, а постійно повторюються. Такій спокусі піддаються навіть уряди, які мають в своєму кабінеті тверде ядро із особистостей-реформа-торів, які без сумніву виступають за ринкову економіку.

Тому при переході до ринкових відносин за таких умов Україні необхідно було розв'язати цілу низку проблем. Зокрема, реформи слід було починати з лібералізації цін і макроекономічної стабілізації. Ціни повинні були відображати попит і пропозицію і таким чином сигналізувати про наявний дефіцит. Жорстка грошова політика повинна лише забезпечувати позитивні реальні процентні внески і зниження темпів інфляції.

Відміна монополії на зовнішню торгівлю фактично відкриває можливості для контактів з країнами світової співдружності. Поряд з макроекономічними реформами слід розпочати реформи структурні. Проведення великої, що триває відносно довго, та малої приватизації дасть можливість створити доволі чисельний приватний сектор.

З метою успішного проведення структурних реформ необхідно створити інститути ринкової економіки – надійні, орієнтовані на правові норми, включаючи договірне право, банківську систему з незалежним Центральним банком і новими комерційними банками, податкову систему, припинення втручання держави і її міністерств в економіку, створення системи соціального захисту.

Для успішного проведення реформ важливо мати фінансову підтримку міжнародних фінансових організацій (особливо Міжнародного валютного фонду) і західних урядів. З метою покращання міжнародної кредитоспроможності, при високій зовнішній заборгованості, необхідно укласти домовленості із західними урядами про реструктуризацію боргів. Крім того, важливою умовою успішного проведення реформ є створення вигідних умов для іноземних інвесторів.

Таким чином, здобувши незалежність і проголосивши курс на проведення економічних реформ, Україна стала перед необхідністю реалізації надзвичайно складних і важливих заходів.

Виходячи зі становища нашої країни можна зробити висновки, що на велику діяльність центральних та виконавчих органів, припадають великі задачі зв'язані з воєнною кризою. Попри те, що йде війна, економіка працює. Не стало б нашої економіки – не було б того тилу для військових, які захищають Україну. Фінансування армії, соціальна допомога, державні виплати – це все стимул для громадян аби надалі залишатись та працювати в країні. Наразі пропозиція для покращення економіки тільки одна – багато працювати і тільки на державу, мета наша має бути взаємна – зберегти державні цінності, а нам допоможе армія, а ми їй. Тому все залежить від нас.

Список використаних джерел:

1. Краузе О. І., Піняк І. Л., Шпилик С. В. Соціальна відповідальність в контексті діджиталізації бізнесу // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». - 2022. - №11.
2. Тімашов В. О., Севаст'яненко О. В. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 134–139.
3. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 04.12.2022).
4. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану (2022). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654> (дата звернення: 04.12.2022).